

Анализ на стихотворението "Потомка" на Елисавета Багряна

18.10.2021, 20:50 ч.

?????? ?? ????????????????? "???????" ?? ?????????? ????????

Стихотворението на Елисавета Багряна „Потомка” (1925) е включено в първата стихосбирка на поетесата - „Вечната и святата” - книга, с която тя заявява едно ново присъствие в българската литература.

Двайсетте години на ХХ в. са период, характерен именно с появата на нови гласове в литературния живот. Скъсването с традицията, креативната реакция срещу миналото, освобождаването от рутината на образно, стилово и поетическо равнище - това са все типични отлики на онези текстове на 20-те години, които се самоосъзнават и самозаявяват като „нови”. Най-общо тези тенденции биват формулирани от литературните историци като постсимволистична модерност. В тази последователност се открояват експресионизмът на Гео Милев, самобитният автентизъм на Никола Фурнаджиев, често определян по посока на имажинизма (което обаче не е особено правомерно), акмеистичните признаци в поезията на Атанас Далчев, някои препратки към футуризма (в текстовете на Г. Милев, Ламар и др.).

Тъй като в българската литература е трудно да бъде учленен следсимволистичен авангардизъм с яснотата, с която това става в някои други европейски литератури, ще се ограничи само с този общ фон.

„Потомка” на Елисавета Багряна е творба-образец именно за вътрешно противоречивата приемственост на „новите” гласове спрямо едно духовно наследство, мислено като традиция. Стихотворението е изградено по схемата: теза-антитеза-синтез - композиционна метафора на неспокойната-в-себе-си традиция, на излизащата отвъд себе си приемственост.

Още заглавието - „Потомка” - обещава една история за родовата връзка. И наистина, в стилистично и образно отношение творбата е издържана в духа на родовото сказание: прародителските портрети, фамилната книга, родът, заветите, древната кръв, прабабата - това са все реалии, характерни за родоописанието. Но как са подредени те? Точно емблемите на родовата памет са представени като не-свои:

**Няма прародителски портрети,
ни фамилна книга в моя род
и не знам аз техните завети,
техните лица, души, живот.**

Или: това е и смислово, и композиционно отчленената теза на стихотворението.

Следва антитезата, представяща всичко онова, което е свое, присъщо за лирическата героиня на Багряна:

**Но усещам, в мене бие древна,
скитническа, непокорна кръв.
Тя от сън ме буди нощем гневно,
тя ме води към греха ни пръв.**

Може би прабаба тъмноока,
в свилени шалвари и тюрбан,
е избягала в среднощ дълбока
с някой чуждестранен, светъл хан.

Конски тропот може би кънтял е
из крайдунавските равнини
и спасил е двама от кинжала
вятърът, следите изравнил.

На официозната, неусетена, неусвоена родова история от първа строфа е противопоставена истинската, усещаната от героинята като насъщна, генеалогия на нейната душевност. В случая, очевидно е, не става дума просто за зачеркване на миналото, а за противопоставяне на два вида минало - на своето, почувстваното минало срещу очакваното според каноните на традицията. Така духът на скитничеството, на личния бунт, на битийната свобода става новата родова история на лирическия субект, противопоставена на обичайно статично мисленото „фамилно наследство”. Нещо повече, героинята на Багряна преобръща модела на наследяване - тя се оказва потомка именно на прабабата, изключение от традиционния ред - на прародителката, излязла извън представите за правилно, редно, добродетелно. Тоест лирическата героиня не се вписва в общоприетия образец, а парадоксално сама избира представата за рода си, идентифицирайки се именно с отклонението от нормата. Или - тя построява своя „неканоничен канон”.

„Неканоничният канон” на Багряна (един безспорен оксиморон) е изграден чрез представи, типични за романтичeskото светоусещане. Този похват впрочем напомня за връзката между модернизма от първите десетилетия на ХХ в. с някои характеристики на романтизма.

Прояви на тази тенденция са мотивите за скитничеството („скитническа, непокорна кръв”); за греха; за среднощното бягство (нощта в патриархалния космос е времето, в което праведните спят, а „бесните” будуват). В тази последователност място има и контрастът: „прабаба тъмноока” - „чуждестранен, светъл хан”. Съответно в своето пространство тук са „крайдунавските равнини”, а праотците са закриляни от вятъра, наместо да живеят в дом, закриляни от стряхата например. Така закономерно следва синтезът на творбата:

Затова аз може би обичам
необхватните с око поля,
конски бяг под плясъка на бича,
волен глас, по вятъра разлян.

Може би съм грешна и коварна,
може би средпът ще се сломя -
аз съм само щерка твоя вярна,
моя кръвна майчице-земя.

Тук историчното и интимното битие на героинята се сливат в лирическия изказ, в който емоционалното преживяване и фактологията на личността добиват органичен синхрон в една изповед. Така се стига до крайното обобщение на творбата: „аз съм само щерка твоя вярна,/ моя кръвна майчице-земя”. Героинята най-сетне назовава истинската си прародителка - земята.

Именно хтоничното, първичната свързаност със земята, изначално женското е нейният корен, в името на който тя отхвърля едно по едно ограниченията на патриархалния канон.

Мислено в един по-широк план, това стихотворение е представително именно за типа модерност на Багряна, за начина, по който тя се откроява като „нов глас” - възраждайки земното, автентичното, живото, човешки преживяемото в бунта си срещу прекалената „литературност” на поезията.

[@bgmaterials.com](https://bgmaterials.com)